

*А. В. Пунда,
асистент кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Хмельницький університет управління та права*

ТОРГІВЛЯ ЖІНКАМИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

*A. Punda,
assistant of department of state administration and local self-government
of the Khmel'nickogo university of management and right*

TRAFFICKING IN WOMEN AS A PROBLEM OF THE PRESENT

У статті висвітлено проблеми сучасності, що стосуються торгівлі жінками в Україні. Проаналізовано зовнішні чинники торгівлі жінками, до яких відносять, скрутне соціально-економічне становище, низький рівень життя та високий рівень безробіття серед жінок. До внутрішніх належать правові та психологічні чинники. Проведено аналіз проблем сучасності, що стосується торгівлі жінками, яка визначається як проблема боротьби зі злочинністю; ототожнюється з нелегальною міграцією; проблема зайнятості; моральна проблема; проблема, що пов'язана з проституцією; проблема порушення прав людини. Запропоновано методологічні підходи щодо боротьби з торгівлею жінками, які поділені на дві групи. Перша група — репресивна — для придушення організованої злочинності; боротьби з нелегальною міграцією; боротьбу з проституцією. Друга група базуються на ідеях підвищення та укріплення статусу жінок в суспільстві, зміцненні їх прав.

The article highlights the problems with regard to trafficking in women in Ukraine. Analyzed external factors of trafficking in women, which include, the socio-economic situation, low living standards and high level of unemployment among women. The internal include legal and psychological factors. The analysis of modern problems with regard to trafficking in women, which is defined as: the problem of fight against crime; identified with the illegal migration; the problem of employment; a moral issue; the problem associated with prostitution; the problem of human rights violations. Proposed methodological approaches to combat trafficking in women which are divided into two groups. The first group of repressive for suppression of organized crime; combating illegal migration; the fight against prostitution. The second group are based on the ideas of promoting and enhancing the status of women in society, strengthen their rights.

Ключеві слова: державне регулювання, причини торгівлі жінками, передумови торгівлі жінками, протидія торгівлі жінками в Україні.

Key words: government regulation, the causes of trafficking, trafficking in women preconditions, combating trafficking in Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Серед найбільш порушень прав людини в сучасному світі актуальним залишається злочин, який має багато назв, зокрема "рабство", "торгівля людьми", "контрабанда людьми" та "торгівля жінками". Він має досить довге історичне коріння. Але вже наприкінці ХХ століття з ним зіткнулася і незалежна Україна.

На жаль, сьогодення Україна — це держава, з якої здійснюється "експорт" жінок на світові ринки "інтимного бізнесу", зокрема в Туреччину, Італію, Іспанію, Німеччину, Сербію, Чорногорію, Хорватію, Угорщину, Чехію, Грецію, Росію, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Сполучені Штати Америки та інші країни.

У міжнародній системі Україна ідентифікована як держава "початальниця" жінок на ринки, що пов'язані з проституцією. Саме громадянки України зараз складають основну частину живого "білого товару" на відкритих та таємних ринках "секс-індустрії" Європи та Азії. Боротьба з цим злочинном, видом рабства, порушенням прав людини та проявом дискримінації жінки в сучасному світі вимагає об'єднання зусиль міжнародної спільноти та громадських організацій усіх країн [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Виявлення причин та передумов торгівлі жінками в Україні ще не стала об'єктом спеціальних наукових досліджень, хоча на даний час можна констатувати лише поодинокі спроби деяких дослідників та авторів, юридичних наук та державного управління, які розглядали окремі її аспекти. Зокрема А.М. Сергєєва в дисертації з державного управління "Державна політика протидії торгівлі жінками" змістовно розглянула характеристики понять "торгівля жінками", "механізм державного управління процесом запобігання торгівлі жінками", а також підходи до визначення сутності феномена торгівлі жінками. Крім того, Ю.С. Нагачевська розглянула основні підходи до явища торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації.

Таким чином, це свідчить про те, що питання виявлення причин та передумов торгівлі жінками в Україні на сьогодні ґрунтовно не досліджено та потребують системних наукових розробок.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — провести аналіз аспектів пов'язаних з торгівлею жінками в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Беручи до уваги, що "секс-бізнес" і зло, яке супроводжує його, яким є торгівля людьми, що має на меті проституцію, несумісні з гідністю і цінністю жінки та загрожують добробуту людини, сім'ї і суспільства, беручи до уваги, що відносно боротьби з торгівлею жінками і дітьми мають силу такі історико-правові міжнародні акти:

1. Міжнародний договір від 18 травня 1904 р. "Про боротьбу з торгівлею білими рабнями", із змінами, внесеними у нього Протоколом, затвердженим Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй з грудня 1948 року;
2. Міжнародна конвенція від 4 травня 1910 р. "Про боротьбу з торгівлею білими рабнями", із змінами, внесеними в неї згаданим вище Протоколом;
3. Міжнародна конвенція від 30 вересня 1921 р. "Про боротьбу з торгівлею жінками і дітьми", із змінами, внесеними в неї Протоколом, прийнятим Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 жовтня 1947 року;
4. Міжнародна конвенція від 11 жовтня 1933 р. "Про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками";
5. Міжнародна Нью-Йоркська конвенція прийнята у 1949 р. ГА ООН "Про боротьбу з торгівлею жінками та експлуатацією проституції третіми особами";
6. Міжнародна конвенція прийнята 18 грудня 1979 р. ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок";
7. Міжнародна декларація прийнята у 1993 р. ГА ООН "Про подолання насильства над жінками";
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 15 листопада 2000 р. "Проти транснаціональної організованої злочинності" з протоколом "Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї" [2].

Незважаючи на велику кількість прийнятих міжнародних актів щодо боротьби з торгівлею жінками, ця проблема залишається актуальною і сьогодні. Сьогодні серед основних причин поширення торгівлі жінками в Україні є як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Що стосується внутрішніх чинників, то тут на першому місці стоїть скрутне соціально-економічне становище, практична неможливість для жінок отримати роботу в Україні. Навіть за державними статистичними даними близько 80 відсотків офіційно зареєстрованих в Україні безробітних — це жінки. Фемінізація бідності сприяє пошуку будь-якої праці і засобів покращення свого матеріального стану, навіть без врахування можливих наслідків. Дана ситуація ускладнюється не тільки кризовим станом української економіки, але й тим, що процес міграції криміналізується, оскільки дешева робоча сила українських громадян складає основи надприбутків посередників як в Україні, так і за її межами. Низький рівень життя та високий рівень безробіття серед жінок штовхає їх до пошуку роботи за межами держави. Не дивно, що з досліджень, які були проведені в фокус-групах, виявилось, що 80 відсотків опитаних жінок висловили бажання працювати за кордоном [3].

Але в ситуації з мігрантами в європейських та інших розвинутих країнах найбільш доступним для українських громадян є сфера "сексуальної індустрії" або "секс-бізнесу" в її легальному та нелегальному варіантах.

Також до внутрішніх чинників належать правові та психологічні чинники. До правових чинників відносять перш за все відсутність регламентації "сексуального бізнесу" в Україні та незахищеність потерпілих. Що стосується психологічних чинників, то до них відносять кризовий етап, в якому знаходяться наші громадяни, який призводить до зменшення самозахисту та погіршення психологічного здоров'я жінок.

Серед зовнішніх чинників слід відзначити як "позитивні", так і "негативні" сторони у сфері торгівлі жінками.

До "позитивних" сторін можна віднести:

- відкриття кордонів та падіння залізної завіси;
- спрощення можливості для українських громадян подорожувати по світу як в пошуках розваг, так і праці;

До "негативних" сторін можна віднести:

- інтернаціоналізація тіньової економіки;
- організація міжнародних кримінальних об'єднань;
- корумпованість працівників державних органів влади та органів місцевого самоврядування;

— лояльне законодавство до занять проституцією в багатьох країнах світу [5].

Для висвітлення проблем сучасності, що стосується торгівлі жінками, розкриємо основний зміст проблем, до яких можна віднести:

- торгівля жінками визначається як проблема боротьби зі злочинністю;
- торгівля жінками ототожнюється з нелегальною міграцією;
- торгівля жінками як проблема зайнятості;
- торгівля жінками як моральна проблема;
- торгівля жінками як проблема, що пов'язана з проституцією;
- торгівля жінками як проблема порушення прав людини.

Отже, коли торгівля жінками визначається як проблема боротьби зі злочинністю, метою Національної стратегії боротьби з нею є:

- застосування суворішого покарання;
- невідворотність покарання;
- удосконалення координації та взаємодії правоохоронних органів;
- розвиток міжнародної співпраці правоохоронних органів;
- оперативного-розшукові заходи, які дають змогу більш ефективно боротися із злочинцями.

У нашому розумінні боротьба з торгівлею жінками обмежується боротьбою зі злочинністю.

В останні роки торгівля жінками в Україні все більше ототожнюється з нелегальною міграцією, особливо в країнах Західної Європи. Тому в межах цього підходу запобігання торгівлі жінками означає і запобігання в'їзду потенційних жертв. Так, боротьба проти торгівлі жінками в той же час стає боротьбою проти нелегальної міграції.

Репресивними заходами щодо міграції, які характерні для всіх країн, є:

- жорстка візова політика;
- суворий прикордонний та митний контроль;
- контроль та нагляд за змішаними шлюбами тощо.

Фактично такі заходи мають за мету захист країни від нелегальних мігрантів, а не захист жінок від насильства та зловживань, та служать більше інтересам країни, ніж інтересам жінок. В цьому випадку позиція жінок протиставляється державі, а саме:

- для жінок перебування в іншій державі — це нелегальний статус;
- недостатні легальні можливості міграції у поєднанні з попитом на робочу силу в нелегальному секторі;
- відсутність роботи в своїй країні, що робить торгівлю прибутковою справою і змушує жінок до нелегальних переїздів, які супроводжуються насильством та експлуатацією.

Наступним змістом проблем сучасності є торгівля жінками як проблема зайнятості. З точки зору українських жінок, головною мотивацією пошуків щастя в інших розвинутих країнах світу є можливість та право працювати за відповідну гідну заробітну плату при нормальних умовах. Коли торгівля жінками, примусова праця та рабовласницька практика визначаються як проблема праці, ці практики можна розглядати як результат низької юридичної та соціальної позиції жінок — робочих мігрантів. У межах цього поняття торгівля жінками пов'язана тільки з процесами фемінізації трудової міграції.

Визначено, що торгівля жінками є моральною проблемою. Найтрадиційнішим підходом до торгівлі жінками є моральний підхід, який засуджує проституцію та "секс-бізнес". З цієї позиції торгівля жінками розглядається як зло, яке неминуче супроводжує проституцію. Боротьба з торгівлею жінками в цьому контексті означає боротьбу з проституцією та "секс-бізнесом".

Торгівля жінками як проблема, що пов'язана з проституцією.

Цей підхід близько стоїть до морального. Але, досліджуючи цю проблему, потрібно проводити межу між проституцією за бажанням та примусовою проституцією. В багатьох країнах проституція легалізована як наприклад, в Німеччині та Нідерландах, а злочином є тільки примус жінки до заняття проституцією. Але дозвіл на заняття проституцією в цих країнах мають тільки жінки країн Європейського Співтовариства. Це означає, що жінки-мігранти, в тому числі з країн Східної Європи, підлягають покаранню штрафами або арештом та депортації.

Як наголошують голландські правозахисниці з неурядової організації "Фундація проти торгівлі жінками", про торгівлю жінками мова йде тоді, коли хтось шляхом використання насильства, обманом або шляхом зловживання своїм службовим становищем примушує жінку працювати проституткою. При цьому не має значення, чи працювала ця жінка раніше проституткою, чи хоче продовжувати це заняття за власним бажанням. Основою цього злочину є порушення свободи волі жінки.

Отже, основною ознакою торгівлі жінками є такі ситуації, коли:

- жінка не знала про те, що вона буде працювати в проституції або була ошукана щодо знання обставин, в яких їй доведеться працювати;
- жінка не вільна прийняти особисте рішення про те, чи бажає вона взагалі працювати в проституції;
- жінку примушують віддавати зароблені нею гроші іншим особам;
- жінка пов'язана з боргами, з якими вона спочатку повинна розплатитись, перш ніж вона сама зможе розпорядитися своїми власними прибутками, стане вільно вирішувати чи може вона припинити роботу або перш ніж вона отримає назад свій паспорт;
- жінку постійно тримають під контролем інші особи;
- жінку обмежують у вільному пересуванні або в можливостях спілкування з іншими людьми;
- жінка не вільна відмовити окремим клієнтам або протестувати проти окремих видів сексуального контакту [5].

Торгівля жінками як проблема порушення прав людини. Багато представників неурядових громадських організацій вважають торгівлю жінками та практику рабовласництва порушенням прав людини, за яке повинні нести відповідальність в першу чергу держави. Важливим етапом в утвердженні такої концепції стала "Всесвітня конференція з прав людини", що відбулася у Відні в 1993 році, де вперше насильство проти жінок було визначено як порушення прав людини [6].

Сьогодні з позицій захисту прав жінки в останні роки розроблено низку міжнародних документів по запобіганню та боротьбі з торгівлею жінками та дітьми з метою сексуальної експлуатації. Так, 24—26 квітня 1997 року за ініціативою Нідерландського керівництва в м. Гаага (Нідерланди) відбулася Європейська Міністерська конференція, яка проходила під керівництвом Європейської Співдружності. Там була прийнята Гаазька Міністерська Декларація європейських рекомендацій щодо ефективних заходів по запобіганню та боротьбі з торгівлею жінками з метою сексуальної експлуатації. Вона визначає торгівлю жінками як "...будь-які дії, спрямовані на легальний або нелегальний ввіз, провіз, перебування або вивіз з території країни жінок з метою їх прибуткової сексуальної експлуатації, з використанням примусу, зокрема насильства, погроз або обману зловживання службовим становищем або іншого тиску, в наслідок якого особа не має ніякого реального та задовільного вибору як тільки скоритися цьому тиску або вчиненням протиправним діям". Наголошується, що "...торгівля жінками є кричущим порушенням людських прав жінок, з яким можна боротися тільки шляхом застосування багатодисциплінарного та координованого підходу, у якому брали участь усі зацікавлені учасники, недержавні організації, установи соціального захисту, правові, законотворчі та міграційні. Така боротьба потребує як національних, так і європейських та міжнародних спільних дій та співробітництва" [4].

На нашу думку, це дуже важливі питання, тому що відповідно до обраного підходу формуються не тільки визначення феномена торгівлі жінками, його основні риси, але й заходи по боротьбі з ним та запобігання цьому, а отже які залучаються державні структури що мають професійно займатися боротьбою з цим негативним явищем.

Отже, вищеперелічені методологічні підходи можна розділити на дві групи.

Перша група об'єднує репресивні підходи щодо боротьби з торгівлею жінками. Вони спрямовані на:

- придушення організованої злочинності;
- боротьбу з нелегальною міграцією;
- боротьбу з проституцією.

Друга група об'єднує підходи, які базуються на ідеях підвищення та укріплення статусу жінок в су-

спільстві, зміцненні їх прав. Обидві стратегії можуть бути цінними. У той же час особливо репресивні стратегії вимагають обережності, як і спроби змішати інші важливі питання, такі як статистика міграції з визначенням торгівлі жінками, як форми насильства по відношенню до жінок та серйозного порушення прав людини. Більш того, вони часто висвітлюють непередбачені, небажані аспекти, що гнітюче впливає на жінок. Ще гірше, вони можуть спричинити зворотний процес, що має репресивний ефект, який більше послаблює нестабільні позиції жінок, наприклад, обмеження свободи пересування та використання жінок як свідків для боротьби з організованою злочинністю без надання їм відповідного захисту.

Ефективно протидіяти зазначеному явищу можна лише при використанні системного підходу, за умов координованої діяльності всіх зацікавлених та компетентних у цій сфері сторін — державних, недержавних організацій, органів соціального захисту, правових, законодавчих та міграційних установ.

Таким чином, важливою гарантією ефективності заходів по боротьбі з торгівлею жінками є створення та зміцнення відповідних інститутів на місцевому та національному рівнях.

ВИСНОВКИ

Торгівля жінками становить значну суспільну небезпеку. Негативний вплив на суспільство цього явища полягає у зруйнуванні суспільної моралі, формуванні моральної деградації та відчуженості особистості, втрати родинних зв'язків, поширення депресивних синдромів та суїцидальних тенденцій, зростанні агресивності та жорстокості, поширення венеричних захворювань, СНІДу та загроза материнству. Тому завданням загальнодержавного значення є боротьба з цим явищем, захист українських жінок за кордоном.

Перспективою подальших розвідок даної проблематики, є на наш погляд, удосконалення взаємодії правоохоронних органів з питань протидії торгівлі людьми.

Література:

1. Сергєєва А.М. Державна політика протидії торгівлі жінками: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / А.М. Сергєєва; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. — Х.: — 2006. — 20 с.
2. Довідник з проблеми запобігання торгівлі жінками для консультантів. — "Телефонів Довіри". — К., 1999. — Вип. 4.
3. Запобігання контрабанди жінок з України: українська інформаційна кампанія. — Міжнародна Організація з Міграції. — К., 1998.
4. Торгівля людьми — сучасна форма рабства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_zl088_page_18.html
5. Довідник з проблеми запобігання торгівлі жінками для консультантів "Телефонів Довіри". — К., 1998. — Вип. 2.
6. Горбунова О. Торгівля жінками: в Україні — порушення прав людини. — Режим доступу: <http://library.kr.ua/women.html/gorbunova.html>

References:

1. Sergeeva, L.M. (2006), "Government policy on combating trafficking in women", Ph.D in public administration, Kharkov region Institute of public administration, Kharkov, Ukraine.
2. Reference book on the issue of prevention of trafficking in women for consultants (1999), "Telephone helplines", Kyiv, Ukraine.
3. Preventing trafficking of women from Ukraine: Ukrainian information campaign (1998), — International Organization for Migration, Kyiv, Ukraine.
4. "Human trafficking is a modern form of slavery", available at: http://www.pravo.vuzlib.org/book_zl088_page_18.html (Accessed 21 Nov. 2013).
5. Reference book on the issue of prevention of trafficking in women for consultants (1998), "Telephone helplines", Kyiv, Ukraine.
6. Gorbunova, O. "Trafficking in women: in Ukraine — a violation of human rights", available at: <http://library.kr.ua/women.html/gorbunova.html> (Accessed 21 Nov. 2013).

Стаття надійшла до редакції 29.11.2013 р.